

Tekijänoikeus - tiedon käyttö ja hyödyntäminen

Jos löydettyä tietoa tai lähdettä on tarkoitus kopioida, lainata tai hyödyntää jonkin julkaistavan työn osana, tulee ottaa huomioon eettiset ja tekijänoikeuteen liittyvät periaatteet. Viime kädessä teosten käyttöä säätelevät tekijänoikeuslaki ja -säädökset.

Moraaliset ja eettiset oikeudet

Tekijänoikeuslaki säätelee teosten kopiointia, mutta *moraalisilla oikeuksilla* suojataan tekijän kunniaa. Sen vuoksi tekijän nimi on aina mainittava, jos teoksen sisältöä hyödyntää julkisesti.

Vaikka tekijänoikeudet raukeavat tietyn ja määritellyn ajan kuluessa, moraaliset oikeudet ovat voimassa senkin jälkeen. Moraalisiin oikeuksiin kuuluu, ettei teosta saa myöhemminkään muuttaa tekijää loukkaavalla tavalla.

Uusi tieto rakentuu usein olemassa olevan tiedon kautta, eikä teosten sisällön käyttämiseltä ole muutenkaan tarkoitus välttyä. Esimerkiksi opinnäytetöissä olemassa olevien tiedonlähteiden hyödyntäminen on välttämätöntä. Sillä voi osoittaa, että tuntee aiheensa teoriaa ja siitä jo olemassa olevaa tutkittua tietoa. Käytetyt teokset merkitään viittauksina. Silloin asiasta kiinnostuvalla on myös mahdollisuus löytää lisää tietoa aiheesta.

Oppilaitoksilla on erilaisia käytäntöjä siitä, miten viittaukset merkitään ja oppilaitosten sivuilta löytyy ohjeita viittauskäytännöistä muillekin niitä tarvitseville.

Tekijänoikeudesta

Tekijänoikeus syntyy automaattisesti jokaiselle, joka tekee teoksen. Teos saa *tekijänoikeussuojan*, kun teoskynnys ylittyy. Tekijänoikeuslaki suojaa siis luovaa työtä, työn tuloksia ja sen tekijöitä. Tekijänoikeudet eivät kuitenkaan rajoita teoksesta keskustelua tai kritiikin esittämistä teoksesta.

- Käytännössä mikä tahansa luovan työn tulos on *teos*, kunhan se on sen verran omaperäinen, ettei joku muu tekisi täsmälleen samaa teosta.
- Teoksia ovat monet luovan työn tulokset, niitä voivat olla myös yksittäiset piirustukset ja valokuvat.

Myös internetissä olevilla teksteillä, kuvilla, videoilla ja muulla materiaalilla on tekijänoikeussuoja. Niin kauan kuin tekijänoikeus on voimassa, toisen tekemää teosta ei saa käyttää maksutta tai kysymättä lupaa.

- Suomessa tekijänoikeuden suoja-aika on 70 vuotta tekijän kuolemasta.
- Esittävien taiteilijoiden ja tuottajien tekijänoikeudet määritellään tallenteiden julkaisuvuoden mukaan: 50 vuotta tallenteen julkaisusta.
- Suoja-ajan jälkeen teosta voi käyttää vapaasti.

Yksityinen käyttö

Tekijänoikeuslaki sallii *puhtaasti yksityisen käytön*. Sen mukaan alkuperäisestä laillisesta teoksesta, esimerkiksi cd-levystä, saa tehdä muutaman kopion yksityiseen käyttöön. Tällaista kopiota ei saa levittää eteenpäin. Verkossa ilman lupaa olevaa musiikkikappaletta ei saa kopioida edes omaan käyttöön. Jos oma työ on aikomus julkistaa jollakin tavalla ja jos on epävarma siitä, millainen kopioiminen siitä on laillista, kannattaa ottaa yhteyttä esimerkiksi tekijänoikeusjärjestöihin.

Sitaatiooikeus

Sitaatiooikeuden perusteella on mahdollista lainata teoksista otteita ”hyvän tavan mukaisesti tarkoituksen edellyttämässä laajuudessa”. Muiden tekstejä saa siis siteerata ja perustella niillä omia ajatuksia tai käyttää siteerausta tekstin arvostelemiseen. Hyvä tapa tarkoittaa erityisesti asiallista yhteyttä ja sitä, että siteerauksen lähde on aina mainittava.

Lisätietoa ja lähteitä:

Tekijänoikeus.fi

<http://www.tekijanoikeus.fi/>

- Kaikille suunnattu sivusto tekijänoikeuksista, taustalla Suomen tekijänoikeusjärjestöt.
- *Oppimateriaalit*-osiossa materiaalia erityisesti ala- ja yläkoulun opetukseen liittyen.

Tekijänoikeus suojaa luovaa työtä

http://www.tslt.fi/fi/opettajan_aineisto

- *Tekijänoikeus suojaa luovaa työtä* on oppimateriaali tekijänoikeuksista vuodelta 2008. Vaikka aineisto on suunnattu ala-asteelle, opettajanoppaassa esitetyt tekijänoikeuteen liittyvät perusasiat ovat hyödyllistä tietoa kaikille.
- TVT-ajokortti - oppimateriaali: Tekijänoikeudet <http://apumatti.helsinki.fi/lcms.php?am=904-904-1&page=5694>
- Opettajille suunnattua tekijänoikeustietoa <http://www.operight.fi/>

Informaatiolukutaito. Helsingin Yliopisto.

Lähde esiin. Edu.fi. http://www.edu.fi/verkko_oppimateriaalit/lahde_esiin Viite tarkistettu 4.12.2012

Materiaaleja ja työtapoja: Tiedonhaku ja lähdekritiikki. http://www.edu.fi/materiaaleja_ja_tyotapoja/tvt_opetuksessa/tiedonhaku_ja_lahdekritiikki Viite tarkistettu 25.2.2013

KOTEK - Koulujen tekijänoikeudet kuntoon -hanke

<http://www.eoppimiskeskus.fi/kotek>

Facebookissa: <http://www.facebook.com/kotekhanke>

- Opetus- ja kulttuuriministeriön rahoittama ja Suomen eOppimiskeskuksen hallinnoima hanke, joka hallinnoi, tiedottaa ja kouluttaa tekijänoikeusasioita opetushenkilöstölle. Sivulla on aiheeseen liittyvää koulutusmateriaalia: <http://wiki.eoppimiskeskus.fi/display/ktk/Webinaarit>

Kopiraitti

<http://www.kopiraitti.fi/>

- Kopioston ja opetus- ja kulttuuriministeriön kouluja varten tuottama tekijänoikeusopas.
- Aiheina: kopiointi, audiovisuaalinen aineisto, tietoverkot ja tekniikka, musiikki, kuvat ja omat työt.

Opettajan tekijänoikeus

<http://www.opettajantekijanoikeus.fi/>

- Tarmo Toikkasen ja Ville Oksasen julkaiseman *Opettajan tekijänoikeus* -oppaan verkkosivu, jonka blogissa tekijät pohtivat erilaisia tekijänoikeuskysymyksiä.

Tekijänoikeudet opetuksessa

<http://apumatti.helsinki.fi/lcms.php?am=7921-7921-1>

- Pirjo Kontkasen toteuttama opas Suomen tekijänoikeuslaista sekä tekijänoikeuden alaisen aineiston käyttämisestä opetuksessa.

Lyhyt opas tekijänoikeuksista opetuksessa

<http://ok.helsinki.fi/julkaisuja/tekijanoikeudet/>

- Helsingin yliopiston Opetusteknologiakeskuksen sivulla on Pirjo Kontkasen lyhyt opas tekijänoikeuksista opetuksessa.

Tietoa *Creative Commons* –lisensseistä:

- Tietoa lisensseistä ja niiden hakemisesta suomeksi <http://creativecommons.fi/>
- Englanninkielinen sivusto <http://creativecommons.org/>
- Lisensoidun aineiston hakupalvelu <http://search.creativecommons.org/?lang=fi>
- Wikipedia-artikkeli http://fi.wikipedia.org/wiki/Creative_Commons